

ЗАБЕЛЕШКА О ПРЕВОДНИМ НАПОРИМА

Везана је ова забелешка за конкретан случај, за малу, снажно револуционарну песму Максима Горкога, која носи наслов "Песма о веснику буре", и позната је на четири стране света. Писана је та песма без сликова, и штампана у прозним редовима. Видела сам ових дана три превода на наш језик те песме; гледала дugo у три превода и у оригинал; и размишљала, по својим силама, на четири начина: о готовој песми као једној статичкој чињеници, и о процесима, на четири начина, од потенционалног до актуалног.

Ако би сад ко затражио од мене да одлучно, убеђено, одговорно пружим руку и одаберем, одабрала бих оригинал. Ако би ме на то опоменули да не збијам шалу, да се ради о преводима, и, како их има више, да се од мене тражи једно релативно изјашњење, опет бих умакла испред избора и суда. Одговорила бих теоријски: постављати о релативностима релативан суд, то је скоро апсурдан процес. Ни аутентичне подлоге, ни дефинитивног резултата, у преводима - јер би се увек могло и друкчије почети, и друкчије свршити. Субјективне енергије, објективан напор, а резултат: варијанта на туђу тему. А ако би ми сад неко ауторитативно привикнуо да нешто морам казати, казала бих ово што доле следи.

Максима Горкога писца знамо као песника, приповедача, и критичара. За превод - које од којега теже! Као поет, Горки има ретко готов дах у актуализацију потенције. Његове песме - у поезију спадају и све његове успомене -

показују савршено сливен интелектуални концепт, емотивни медиум, и језички израз. - Као приповедач, Горки се јавља са неизмерљивим животним искуством, и са чудовишном меморијом. Он прича као неколико приповедача, епски, нанизано, богато, непресушно у материјалу, и преради материјала у причу, и извлачи разноразне језичке регистре из себе. - Као критичар, Горки је катедра и строгост: дар, али на бази осећања стварности, и врло темељног познавања језика... Преводилац стоји увек пред тешким задацима адекватности, чак и сродности.

Песме Горкога тешко је преводити зато што поетски дах тога песника није само у личном темпераменту, него у хипостазираној сили рускога живота, која је водила, и води руке свих писаца велике руске књижевности. (Водила је монно и руку Тургењева, који се у смислу технике и стила много позападњачио био.) То је једна појава којој нема равне у свету: степен до којега у човеку појединцу може егзистовати живот земље и народа. Кад Горки место что напише каково, зашуми нека старина којој када ни рођендана ни смрти нема. Емотивни медиум песника Горкога, то је право поприште, драмски јака сећања на читав један свет људи који су активно или пасивно спремали стихију за буре. Емотивни медиум, по руски, далеко није исцрпан са срцем. Рус говори о срцу земље, о срцу дрвета; он зове мекану и безкичмену медузу срцем мора; а о човеку радо каже: Отишло срце, срећан пут, остали разум и воља! - Најзад, језички израз Горкога, то је руски језик у којем има десет руских језика. Горки мере нема, као што сва Русија мере нема.

"Песма о веснику буре" кратка је песма; није

сувише понаглита у смислу динамике, - није много развијена као слика, није нарочито виртуозна у смислу језика. У чему је тешкоћа превода? У емотивном медиуму. Како? Ево једна врста интерпретације.

Постоји руска реч худосочие. Значи то танке, гладне, ошtre, опасне, немирне сокове у телу човека, али и у телу неке умне или осећајне творевине. У својој песми о веснику буре, о крилатом биљу: птици, демону, мисли човечјој о нечemu што витла стихијски и носи олуј и распреметај - у тој песми Горки је остао у медиуму худосочја. Наравно, ништа болесно, ништа окљаштено; него мршаво, танко, нервно, гневно, брижно, одговорно, сведено на суштинску, борбену, за смрт спремну коштатост и жилавост. Горки је хитнуо у простор птицу "подобну муњи црној", птицу којој би страхоте стихијск очупале раширене крила, уперен реп; напириле би јој перје и превртале је до несвести; гушиле би је ударајући је у мон на прса и поносит врат. Не! Та птица лети као муња - каже Горки поново и поново. Лети усукана, ошtra, худосочна. Продире и сече као линија, као муњин сев и бод. Један нерв, један гнев, један крик, једна функција: узбунити, раздражити сазвати силе, сахранити у поноре мора и простора све тмасто, тешко, инертно, доконо, страшљиво: крештаве уплашене галебове, птице гњураче што главе сакривају, пингвине који су створења глупа... Таласи што лупају и спирају; пена од самог гнева; муња и громови од ватре; и с њима птица буре, ум-стихија, вола-стихија...

Ево неколико упоредних примера из два превода песме, са два лична става према задатку.

F
 Мислiti револуцију, спремати револуцију, писати јој песме,
 нарочито ако се ради о револуцији радника, зекиданих сиромаха, то је процес који
~~захтева~~^{дуг и} велики пост и једноудаље у карактеру и мисли о каквом ниједна црква не
 зна; пост и једноудаље у карактеру и мисли в истовремено и у теку. Револуцио-
 нарна епоха, то је између два облика друштвенога живота посте очишћење
 човекова за тежак подухват за борбу око најмодавања самога себе и људске зајед-
 нике. Такви људи постану мрки у кину, шкрто говоре, нерви су оштри опасни. Треба
 се сетити графика и слика и литературних описа људских маса које показају да изазо-
 ву сукоб и имају строго, сурово строго настројење: или-или. Јер оно треће што би
 рекао Џиркетор, није озбиљно театар је.

У својој песми о веснику буре, о крикатом бију, птици
 демону, мисли човечјој — о немему што витка стихијски и носи окуј и распреметај —
 Максим Горки по сигурном инстинкту јосталом и искуству, оставио је у емотивном
 медијуму сажетости, оштрине, посве мањавости, констатости. Песма је танка, нервна,
 гневна, одговорна, сведена на суштинску на смрт спремну борбену живавост.
 Горки је хитнуо у простор птицу "полобну музи пеној" птицу којој би страхоте
 стихијске очупале разширену крику, напиреле јој перје и превртаје је до несвести,
 угушике је ударајући јој у широка прса и поносит врат. Не! Птица лети као му-
 ћа — каже Горки поново и поново. Лети усукана оштраја прорије и саче као кинија
 као мујин сев и бок. Један нерв, један гнев, један крик једна функција: узбунити,
 раздржити, сазвати сике сахранити у поноре

1.) Галеби пред буром стењу, врпоље се понад мора; на његово дно су спремни сакрити свој страх од буре.

1.) Галебови креште пред буру - креште, крстаре над морем, и на дно мора би радо сакрили ужас пред буром.

.....

2.) Грми гром. Упјену гњева огнути стењу вали у љутитој свађи с вјетром. Али гледај: вјетар хвата јато валова у чврсти свој загрљај, па их баца силном снагом о стијене, разбијајући, препун мржње, у млазеве и прах бијели те громаде од смарагда.

2.) Гром затрешти. У пени гнева захује таласи, с ветром у борби. У крепак загрљај ветрина хвата громиле воде, о стење их лупа у дивљем бесу, дроби у прах и капље смарагдне лије.

.....

3.) Тутњи гром и урла вјетар, а пламеном плавим пламти јато облака над морем. Море хвата стријеле муња па их на пучини гаси. Ко огњене љуте змије вијугају се по морути одрази јарких муња и нестају ту у води.

3.) Урличе ветар... Громови треште.

Модрим пламеном букти облака ланац над морским безданом. Море дохвата муњине стреле и у пучини својој их гаси. Ко огњена змија узујуга у море, и утрне, одблесак муње.

.....

Једно исто, а није исто. Смета и једном и другом преводу оригинал. Предмет овог малог написа било је

ону поспи, љутви

~~худосочје~~, као медиум у којем аутор написа осећа песму Горкога. Од два превода, ближи је оригиналу онај мршавији, жилавији. Трећи превод је лепши од ова два, али је потхрањен, заокругљен, и зато не спада у ову студијицу, чијем аутору не да мира весник буре танак, онтар, мршав, као "муња црна".

Исидора Секулић

ПЕСМА О ВЕСНИКУ БУРЕ

Над сињом пучином мора ветар облачине згрће.

Међ облацима и морем охоло узлеће Весник, подобан муњи црној.

Сад крилом таласе такне, сад у облак застрели, крикне - облаци радост чују у храбром крику птице.

Крик тај је жудња за буром! Силу гњева, пла-
мен страсти, у победу уздаље чују облаци у томе крику.

Галеби креште пред буру - креште, крстаре над морем, и на дно мора би радо скрили ужас пред буром.

И крилати гњурци креште - гњурцима није дана наслада од животне борбе: ударци грома њих плаше.

Лингуин глупи уз страх крије гојазно тело међ школе... Сам горди Весник буре леће слободно, смело, над сињим од пене морем.

Све мрачнији и све нижи облаци слазе над море и певају вали и пропињу се, у вис, у сусрет грому.

Гром затреши. У пени гњева захује таласи, с вет-
ром у борби. У крепак загрљај ветрина хвата громиле воде, о школе их лупа у дивљем бесу, дроби у прах и капље смарагдно лиће.

Весник буре узлеће с криком, подобан муњи црној, к'о стрела облаке пробада, пену с таласа крилом откида.

Ено га, јури, к'о демон - демон буре охол и мрачан - и смеје се, и рида... Облацима се смеје, а од радости рида!

У гњеву грома - демон што све слути - давио веј
замор чује, и има веру да облаци сунце застрти неће - не, неће!

Ветар урличе... Громови треште...

Модрим пламеном букти облака^к ланац над морском
бездном. Море домаша муњине стреле и у пучини својој их гаси. К'о огње
змија увијуга у море, и утрне, одблесак муње.

- Бура! Иде тресак буре!

То храбри Весник буре гордо леће сред муња,
над морем што гњевно тутњи; то пророк победе виче:

- Нек силиније тресе^к бура!

Покушај превода Исидора Секулић

16.II.948.